

מטעמי תורת חיים

ראש השנה – סוד הדין בשני ימי ראש השנה

התורה ציוותה על מועד ראש השנה "בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש" (ויקרא כג, כד) וכן "ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א). **ראש השנה נמשך יומיים, ואמרו רבותינו כי בימים אלו הקב"ה שופט את כל העולם** וישלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים. זכו נכתבין לחיים, לא זכו נכתבין למיתה" (ראה גמ' ראש השנה דף טז ע"ב).

ויש להבין, מדוע נבחרו דווקא שני הימים הראשונים של השנה להיות ימי הדין אשר בהם הקב"ה דן ושופט את כל בני האדם?

אדם הראשון חטא ונידון ביום א' בתשרי של ימי בראשית

אחרי שנגמרה יצירת העולם (זכר דוד' על התורה לר' דוד זכות ממודינא בפרשת ראה ד"ה ולבוא אל הביאור נקדים) **ביום השישי לבריאה** (מעשה רוקח' על המשניות מסכת סנהדרין דף פד ע"ב ד"ה ונחזור לעניינו) **שהיה יום א' בתשרי** (נשך הדעת טוב' לר' חיים ויטאל פרשת אחרי מות ד"ה והיתה לכם לחוקת עולם), יצר הקב"ה את האדם כפי שנאמר "ויבְרָא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם" (בראשית א, כו) (וזהו פרשת אמור דף ק ע"ב ד"ה אמר רבי אבא). יצירתו החלה מהשעה השלישית ועד השעה השישית, ובשעה השביעית הוטלה בו נשמה. ואחר כך הכניס אותו הקב"ה לגן עדן וציווה אותו "מִכָּל עֵץ הָגֶן אָכַל תֹּאכַל: וּמִעֵץ הַדֹּעַת טוֹב נָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בַיּוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב, טז-יז) (זכר דוד' על התורה לר' דוד זכות ממודינא פרשת ראה ד"ה ולבוא אל הביאור נקדים). ובשעה העשירית של יום השישי, אדם הראשון חטא ואכל מעץ הדעת. **בשעה האחת עשרה ביום סמוך לשקיעת החמה הוא עמד לדין** (מעשה רוקח' על המשניות מסכת סנהדרין דף פד ע"ב ד"ה ונחזור לעניינו) **לפני הקב"ה** (וזהו פרשת אמור דף ק ע"ב ד"ה אמר רבי אבא), **שקיבץ את בית דינו על מנת לדון אותו** (ואור החמה' על זוהר פרשת אמור דף ק ע"ב ד"ה יא"ר אבא בראש השנה' מהרמ"ק).

כשבא הקב"ה לדון את האדם הראשון על חטאו, עמדו לפניו אדם וחוה והנחש הקדמון והוא גזר על כל אחד את עונשו. **ואז אדם הראשון שב בתשובה והצדיק עליו את הדין ונתחרט על עונו, וקיבל עליו עונש השיעור הקצוב עליו לעונו, עד לעת שיתקן הקב"ה את עולמו ויחזיר אותו אל מה שהיה קודם חטאו** (ואור החמה' על זוהר פרשת אמור דף ק ע"ב ד"ה יא"ר אבא בראש השנה' מהרמ"ק). והקב"ה מצדו הוציא את אדם הראשון ב'דימוס' כלומר 'פטר' אותו מהעונש של "בַּיּוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב, יז), וזה על ידי שהאריך לו את היום ההוא לאלף שנה (ויקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו זוטא פרק י אות ו ד"ה ומיש' עלה בדעתו), **כיומו של הקב"ה** (בראשית רבה' כב, א) שנאמר בו "כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוּל כִּי יַעֲבֹר" (תהלים צ, ד) (ויקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו זוטא פרק י אות ו ד"ה ומיש' עלה בדעתו). ועל ידי כך, אדם הראשון היה יכול להעמיד תולדות (בראשית רבה' כב, א) ותולדי תולדות קודם שבא אל מותו, ובכך להמשיך את קיום העולם (ויקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו זוטא פרק י אות ו ד"ה ומיש' עלה בדעתו).

אדם הראשון חזר בתשובה והקב"ה קיבל את תשובתו (וזהו פרשת אמור דף קא תחילת ע"א ד"ה אמר רבי אבא) ומחל לו, על ידי 'הרחמים' שברא בהם את העולם (דברים אחרים' להחיד"א דרוש טז דף פג ע"א ד"ה ולפי' נדקדק), ויום השבת שנכנס מיד הוא זה שהיה מגן עליו (יסור ברקת' לר' חיים הכהן תלמיד מהרמ"ק על שו"ע הלכות ראש השנה סימן תקצח סימן א, 'תפארת שלמה' על המועדים לשבת תשובה ד"ה יצא אדם) וכנגדו אמר אדם הראשון "מִזְמוֹר שִׁיר לַיּוֹם הַשַּׁבָּת" (תהלים צב, א) ('תפארת שלמה' על המועדים לשבת תשובה ד"ה יצא אדם). **ובשעה השתים עשרה מתחילת היום השישי, בשעת המנחה לפנות ערב** (נעפיי 'מאמר אם כל חי' להרמ"ק מפאנו חלק ג סימן ל ד"ה ויצא יצחק) **יצא אדם הראשון מגן עדן** (מעשה רוקח' על המשניות מסכת סנהדרין דף פד ע"ב ד"ה ונחזור לעניינו) **והיה טופח על ראשו ובוכה. אז הוא קיבל על עצמו יסורים כאשר נכנס לתוך מי הגיחון עד צווארו** (וזהו פרשת בראשית דף נה ע"ב ד"ה כיון דחטא ועבר) **ונשאר שם במשך שבעה שבועות** (יסידור אהלי יעקב' לר' יעקב יצחקי שנת תרכ"ד דף קמט בדיני התשלוק), **עד שהמים עשו את גופו נקבים נקבים** (וזהו פרשת בראשית דף נה ע"ב ד"ה כיון דחטא ועבר) **כמו 'פְּבֵרָה'** (יסידור אהלי יעקב' לר' יעקב יצחקי שנת תרכ"ח דף קמט בדיני התשלוק), **והשתנה זיו פניו** (וזהו פרשת בראשית דף נה ע"ב ד"ה כיון דחטא ועבר).

ראש השנה נקבע להיות ביום בו נידון אדם הראשון

הקב"ה אמר לאדם הראשון כי הוא יהיה סימן לבניו לדורי דורות, שכשם שעמד לדין ביום זה, גם הם יעמדו אז לדין, ואם ישובו הוא יקבל אותם ויקום מכסא דין וישב על כסא רחמים וירחם עליהם (וזהו פרשת אמור דף קא תחילת ע"א ד"ה אמר רבי אבא). **לכן נקבע ש'ראש השנה' יהיה ביום א' תשרי, כי בו נברא אדם הראשון** (נשך הדעת טוב' לר' חיים ויטאל פרשת אחרי מות ד"ה והיתה לכם לחוקת עולם, 'חיי אברהם' לר' אברהם כלפון על טעמי המצוות הלכות ימים נוראים אות רפט. ראה זוהר פרשת בראשית דף לו ע"א ד"ה ואמר רבי יהודה) **ועמד בדין על חטאו** (דברים אחרים' להחיד"א דרוש טז דף פג ע"א ד"ה ולפי' נדקדק). וכך רוצה הקב"ה, להשגיח ולדרוש מעשה כל בני האדם ולדון על פי מעשיהם את הדין של כל אותה השנה, **דווקא ביום הבריאה של אדם הראשון** ('חיי אברהם' לר' אברהם כלפון על טעמי המצוות הלכות ימים נוראים אות רפט). ועל זה נאמר "לְעוֹלָם הִנֵּנִי דִבְרָךְ נָצַב בְּשָׁמַיִם: לְדֹר וָדֹר אֲמוֹנֶנְתָּהּ פִּזְנֶנְתָּהּ אֶרֶץ וַתַּעֲמֹד: לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ" (תהלים קיט, פט-צא), כלומר שעל ידי ש"פִּזְנֶנְתָּהּ אֶרֶץ" וקיבלת את האדם הראשון בתשובה, ויצא לפניך בדימוס ובכך "וַתַּעֲמֹד" ארץ, כך גם עם ישראל

להשגת ספרי 'מטעמי תורת חיים' המתוקים מדבש 052-718-3300

נקודות הפצה בערים: ירושלים, תל אביב, חולון, אשדוד, פתח תקוה, צפת, בני ברק, ביתר עלית, נתניה, רמלה, ראש העין, קרית גת, באר שבע, אשקלון, מעלה אדומים.

בחנויות ספרים בירושלים: 'ספרי מאה שערים', ספרי 'עין יעקב', 'ספרי הישיבה' ניתן להשיג בעוד מקומות ובאמצעות שליח עד הבית

"לְמַשְׁפָּטִיךָ עֲמָדוֹ הַיּוֹם" בראש השנה, להיות נדונים בכל "דָּר נָדָר" (יאשל אברהם' על טעמי המצוות מצוה לא דף לג ע"א ד"ה ועפ"י זה יובנו הכתובים) ברחמים כמו שנידון אדם הראשון, ודבר זה "נָצַב בְּשִׁמְיָם" (זכר דוד' מאמר שלישי פרק סו דף ריח ע"ב ד"ה ועם כי היום הנורא הזה).

ועל כך אומרים בתפילת מוסף של ראש השנה "מִרְאשִׁית כְּזֹאת הוֹדַעְתָּ וּמִלְפָּנִים אוֹתָהּ גָּלִיתָ, זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֶׂיךָ זָכְרוֹן לַיּוֹם רָאשׁוֹן", כלומר "מִרְאשִׁית כְּזֹאת הוֹדַעְתָּ וּמִלְפָּנִים אוֹתָהּ גָּלִיתָ" שראש השנה יהיה בתשרי, כיוון שבראת את האדם הראשון ביום זה. וכן "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֶׂיךָ" — הוא על בריאת האדם (נאחבת דוד' להחיד"א דרוש ד לשבת תשובה ד"ה ובוה נבין סדר התפלה). ועל אף שתחילת בריאת העולם היתה ביום כ"ה באלול, ואילו יום בריאת האדם היה ששה ימים אחר כך ביום א' תשרי (יאשל אברהם' לר' אברהם טוביאינה על טעמי המצוות מצוה לא דף לג ע"א ד"ה ועפ"י זה יובנו הכתובים), בכל אופן הוא נקרא "תַּחֲלֵת מַעֲשֶׂיךָ" (נאגרא דפרקא' למהרצ"א מדינוב רמז רכט) כי יצירת האדם הוא גמר הבריאה (יאשל אברהם' על טעמי המצוות מצוה לא דף לג ע"א ד"ה ועפ"י זה יובנו הכתובים), והוא זה שמכיר את ענין 'הבריאה', והוא המובחר שבבריאה (נאגרא דפרקא' לר' צבי אלימלך מדינוב מחבר 'בני יששכר' רמז רכט). והתחבובות "זָכְרוֹן לַיּוֹם רָאשׁוֹן" כוונתן שמהיום הראשון לבריאת האדם כבר נקבע יום הדין לעולם, בכל שנה ושנה (הקדמה לספר 'סמיכת חכמים' לר' נתנאל כ"ץ דף טו ע"א טור ב ד"ה ונקראת מסכת זו ראש השנה).

ענין 'יום הדין' ביום ראש השנה, בו ה' יתברך דן את כל בריותיו בפלס ומאזני משפט, לא נזכר בתורה הקדושה ורק נאמר בסתם "בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּאֲחָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זָכְרוֹן תִּרְוַעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ" (ויקרא כג, כד). ודבר זה שונה מכל מועדי ה' שטעמן בצדן (זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר שלישי דף רו ע"ב ד"ה ומה שצריך לעיין), והסיבה לכך, לפי שענין זה לא התחדש במתן תורה שהרי מימות אדם הראשון כבר הוקבע יום זה ליום הדין (זכר דוד' מאמר שלישי דף רו ע"ב ד"ה ועם כי מימיו מן המקדש). ועוד שכל ישראל כבר ידעו כי המשפט לאלקים ביום ראש השנה עוד מששת ימי בראשית, ובכל שנה ושנה חוזר זמן הווית העולם ויצוריו, והוא יתברך שופט כל הארץ על בראיו. וכיון שהוא דבר מפורסם, השמיטו ה' יתברך מן התורה הקדושה, כי כן דרכו בקודש. ועל ידי שנשאר דָּבָר ידיעת יום הדין בתורה שבעל פה, גם לא נודע לאומות העולם, וממילא הם לא מתעוררים בקנאה על ישראל (זכר דוד' מאמר שלישי דף רו ע"א ד"ה ולבי אומר לי) (להרחבה בענין השופר שעליו נאמר 'זכרון תרועה' ראה אחד ממאמרינו לראש השנה – 'מעלת תיקיעת השופר').

כיון שבאותו היום של ראש השנה חטא אדם הראשון על ידי השטן המסית ומדיח, לכן נקבע הדין ביום זה לדורות לראות אם יחיה. ועל כן כל התפילות של ראש השנה מורות על זה כגון "וּבִכְךָ תֵּן פֶּחָדֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשֶׂיךָ" וכן "וְתִמְלֹךְ עָלֵיהֶם מְהֵרָה" וגם "וְעוֹלָתָה תִּקְרָץ פִּיָּה". ולכן מלאך המוות עומד מלא פחד ואימה מאימת יום הדין. וזה סוד ערבוב השטן בראש השנה, כי כמו שאדם הראשון חטא בראש השנה של ראשית הבריאה ונגזר ביום זה שתהיה שליטה לשטן, כן ביום ראש השנה שלפני הגאולה יגזור ה' יתברך את מפלתו של הס"מ ויחרים ויכלה אותו בשופר בצירוף כל הגויים, ויקום במהרה מה שנאמר "וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה עַל צָבָא הַמָּרוֹם בְּמָרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה" (ישעיה כד, כא). וכן יתקיים "שְׁמִים כְּעָשָׂן נִמְלָחוּ וְהָאָרֶץ כְּבָגֵד תִּבְלָה" (ישעיה נא, ו), "שְׁמִים כְּעָשָׂן נִמְלָחוּ" — זה הס"מ, "וְהָאָרֶץ כְּבָגֵד תִּבְלָה" — זו הלילי"ת אשת הס"מ (זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר שלישי דף ריג ע"ב ד"ה הרי דאע"ג דאיתא ס"מ לקטרגא).

ויש מנהג בישראל ללכת בשעת המנחה של יום ראש השנה אל הנהר לעשות מצות תשליך, ומעוררים אז את י"ג מדות הרחמים באמירת הפסוקים "מִי אֵל כְּמוֹד נִשְׂא עוֹן וְעָבַר עַל פֶּשַׁע לְשִׁאֲרִית נִחַלְתּוֹ לֹא הִחְזִיק לְעַד אָפוּ כִּי הִכָּךְ חָסַד הוּא: יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ כִּבְשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאוֹתֵינוּ: תִּתֵּן אָמֶת לִיעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קֶדֶם" (מִיכָה ז, יח-כ), כי לולא י"ג מדות הרחמים העליונים שהגנו על אדם הראשון בעת הדין בשעת המנחה, היה עליו חרון אף. ולכן מסיימים "אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קֶדֶם" היינו בזמן אדם הראשון שהיה בבחינת "קֶדֶם" כפי שנאמר עליו "אֲחֹר וְקֶדֶם צִרְתָּנִי" (תהלים קלט, ה) כאשר "אֲחֹר" הכוונה לחוה, "וְקֶדֶם" הכוונה לאדם הראשון (ראה 'מדרש תנחומא' פרשת תזריע אות א) (ייערות דבש' לר' יהונתן אייבשיץ חלק ב דרוש י לכ"ה באלול ד"ה ולכן מנהג ישראל). ועושים תשליך דווקא ליד הנהר כדי לזכור את תשובתו של אדם הראשון שנכנס במי נהר הגיחון עד שהגיעו המים לצוארו, ושהה שם שבעה שבועות עד שנעשה גופו ככברה (נסידור אהלי יעקב' לר' יעקב יצחקי שנת תרכ"ח דף קמט דיני התשליך) (להרחבה בענין י"ג מדות ראה אחד ממאמרינו לפרשת כי תשא – י"ג מדות של רחמים).

שני ימי ראש השנה הם כנגד יום שישי ושבת של ראשית הבריאה

אדם הראשון נברא ביום שישי לבריאה שהוא יום ראש השנה (פני דוד' פרשת בראשית אות יט, 'מדבר קדמות' מערכת י אות מט) כפי שאומרים בתפילה "היום הרת עולם". ואחרי שחטא, באה השבת והגינה עליו, לכן 'קריית ארבע' לר' רחמים חורי בחלק השמטות פרשת ראה דף פא ע"ב ד"ה אי נמי) אף שנכנס יום השבת היה לילו מאיר כמו יומנו, ולא החשיך העולם עד מוצאי שבת בראשית (פני דוד' להחיד"א פרשת בראשית אות יט, 'מדבר קדמות' להחיד"א מערכת י אות מט), ורק אז ידע האדם הראשון על קיום 'החושיך' בעולם. ובאותה העת הסתיימו שלושים ושש שעות של יום (מדבר קדמות' מערכת י אות מט), שתיים עשרה שעות של יום שישי ועוד עשרים וארבע שעות של ליל יום השבת. ונמצא כי יום א' בתשרי בו נוצר האדם נמשך יומיים, יום שישי ויום שבת, ונעשה כמו יום אחד ארוך (יברית שלום' על התורה לר' פנחס בן פילטא פרשת אמור דף עח ע"ב טור ב ד"ה וכדי להבין דברי חכמים). לכן יום ראש השנה נקרא "היום" מחמת שהוא יום בלי לילה (זכר דוד' מאמר שלישי פרק סו דף ריח ע"א ד"ה והטעם שיום ר"ה, 'קריית ארבע' לר' רחמים חורי בחלק השמטות פרשת ראה דף פא ע"ב ד"ה אי נמי) ויש בו ה' הידיעה על שהתארך לשני ימים, כפי שנאמר עליו "וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִים לְהִתְיַצֵּב עַל יְהוָה וַיָּבֹאוּ גַם הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם" (איוב א, ו) (זרע שמשון' פרשת וילך דף קלח ע"ב טור ב ד"ה פסוק תקעו).

על היום הראשון לבריאה נאמר "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד" (בראשית א, ה) וכן הוא בכל יום מששת ימי הבריאה, חוץ מיום שבת לפי שלא היה בו לילה (זרע שמשון' לר' שמשון נחמני פרשת וילך דף קלח ע"ב טור ב ד"ה פסוק תקעו), שלא שקעה השמש בין יום השישי ליום השבת. וזה הטעם שאמרו רבותינו כי שני ימי ראש השנה נחשבים ליום אחד ארוך (ראה גמ' ביצה דף ה ע"א-ע"ב) (פני דוד' להחיד"א פרשת בראשית אות יט, 'מדבר קדמות' מערכת י אות מט, 'זרע שמשון' לר' שמשון נחמני פרשת וילך דף קלח ע"ב טור ב ד"ה פסוק תקעו, 'קריית ארבע' לר' רחמים חורי בחלק השמטות פרשת ראה דף פא ע"ב ד"ה אי נמי), והראיה לכך כי על אף שיש בבריאה 'חוק' שיהיה ערב ובוקר לילה ויום, הרי 'יום השבת' הראשון בבריאה שינה מכך לְשִׁבָּח וְהִיא הַכֹּל אור (פני דוד' על התורה להחיד"א פרשת בראשית אות יט). ונרמז בתבניות "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֶׂיךָ זָכְרוֹן לַיּוֹם רָאשׁוֹן" (מתוך תפילת מוסף של ראש השנה), "זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֶׂיךָ" — כנגד אדם הראשון שנברא בראש השנה, "זָכְרוֹן לַיּוֹם רָאשׁוֹן" — שעושים שני ימי ראש השנה שהם כמו יום אחד ארוך, זכרון ליום הראשון לבריאה (יברית שלום' על התורה לר' פנחס בן פילטא פרשת אמור דף עח ע"ב טור ב ד"ה וכדי להבין דברי חכמים).

הלבנה לא שימשה בלילה שאחרי יום השישי הראשון לבריאה, והיא בעל כורחה 'כיסתה' את עצמה כי היה אור יום בלילה, ואורה של הלבנה לא ניכר מול אור השמש. מטעם זה נאמר על ראש השנה "תקעו בחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲגֵנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מְשַׁפֵּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב" (תהלים פא, ד-ה), "בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲגֵנוּ" – עם האות 'ל', לפי שהתכסתה הלבנה בלילה **שלאחר** אותו היום, ואין הפירוש בפסוק שלא נראתה הלבנה כלל. וממעשיו אלו של הקב"ה לומדים כי רצונו להתנהג עם בריותיו במדת החסד, שהרי האור רומז ל'חסד' והלילה רומז ל'דין', והוא יתברך האריך את האור שהוא 'החסד' וביטל את החושך שהוא 'דין' (זרע שמשון לר' שמשון נחמני פרשת וילך דף קלח ע"ב טור ב ד"ה פסוק תקעו). וזה גם מה שאמרו רבותינו "עֲשֶׂה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְּעֶרְבַּ שְׁבַת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת" (ראה פרקי אבות ה, ו) של ערב שבת בראשית, ולא אמרו 'בין היום והלילה', כי **כוונתם לרמז שהיה שמש ביום לפני כן וגם שמש בלילה אחרי כן, לכן אמרו "בין השמשות"** (ברית שלום על התורה לר' פנחס בן פילטא פרשת אמור דף עח ע"ב טור ב ד"ה ובוה תבין ותשכיל).

היום הראשון של ראש השנה הוא דין קשה והיום השני הוא דין רפה

מימות עולם היו שני ימים לראש השנה (טור ברקת לר' חיים הכהן תלמיד מהר"ח בסימן תר אות א ד"ה 'ביצה שנולדה' עפ"י הוזהר), **היום הראשון בסוד "שְׁמָאלוּ תַחַת ראש"י** (שיר השירים ח, ג) (זכר דוד' מאמר שלישי תחילת פרק סה ד"ה ישכילו המבינים) **והוא דין עליון וקשה** (זוהר פרשת פנחס דף רלא ד"ה אלא הני תרי) **והיום השני של ראש השנה הוא בסוד "וימינו תִּחְבֶּקֶנִי"** (שיר השירים ח, ג) (זכר דוד' מאמר שלישי תחילת פרק סה ד"ה ישכילו המבינים) **שהוא דין תחתון ורפה** (זוהר פרשת פנחס דף רלא ד"ה אלא הני תרי). ועל כך נאמר "תקעו בחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לַיּוֹם חֲגֵנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מְשַׁפֵּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב" (תהלים פא, ד), "כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל" – הוא הדין הרפה, "מְשַׁפֵּט לְאַלְקֵי יַעֲקֹב" – הוא הדין הקשה (זוהר פרשת פנחס דף רלא ע"ב ד"ה פתח ואמר תקעו בחדש). וכיון ששני הימים של ראש השנה הם אחד מאז ומעולם, לכן נפסק כי ביצה שנולדה לתרגולת ביום טוב ראשון של ראש השנה אסורה ביום טוב שני כי הם נחשבים יום אחד וקדושה אחת להם (ראה פירוש הרמב"ם על המשניות ביצה א, א). **וכן מטעם זה לכתחילה מניחים פרי חדש על השולחן בליל יום טוב שני של ראש השנה כדי לברך על היום שהיינו, היות ששני הימים נחשבים לאחד וכבר בירך שהיינו ביום הראשון** (ראה שו"ע סימן תר אות ב) (טור ברקת לר' חיים הכהן בסימן תר אות א ד"ה 'ביצה שנולדה').

ויסוד הדבר היה בראשית הבריאה, שהיום השישי לבריאת העולם היה 'דין קשה' ואילו יום השבת שלמחרת היה 'דין רפה'. ואדם הראשון טעה בזה, כי אכילת עץ הדעת טוב ורע גרמה לו להזדרז ולהיות עם חוה ביום שישי עת שהיה 'דין קשה', וזה הביא לתוקף הדינים הקשים. אך אם היה ממתין עד יום שבת, עת שהוא 'דין רפה', אז היה הדבר כתיקונו והיו כל העולמות נעשים כתיקונן (זכר דוד' מאמר שלישי תחילת פרק סה ד"ה ישכילו המבינים). ומשום כך נוהגים ביום ראשון של ראש השנה לקרוא בתורה בפרשת **לילדת יצחק** "וַיִּהְיֶה פָקֶד אֶת שָׁרָה" (בראשית כא, א) כי בחינת לידתו זה 'דין קשה' כמו שהיום הראשון הוא דין קשה, **ורומז ללידת 'הדינים'** (מאמר ושמש' על התורה רמזי ראש השנה ד"ה ויראה לרמזו, זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר שלישי פרק סד דף ריב ע"א ד"ה ומה שקורים ביום). ואילו ביום השני של ראש השנה קוראים בתורה את פרשת **עקידת יצחק** "וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה" (בראשית כב, א) שאז אברהם איש 'החסד' עקד את יצחק שהוא מדת 'הגבורה', ונמצאו 'הדינים' כלולים בתוך 'החסדים' (מאמר ושמש' על התורה רמזי ראש השנה ד"ה ויראה לרמזו) **ונעקדו 'הדינים' ונמתקו** (זכר דוד' לר' דוד זכות ממודינא מאמר שלישי פרק סד דף ריב ע"א ד"ה ומה שקורים ביום).

יש בני אדם שנידונים ביום ראשון של ראש השנה שאז הוא דין קשה, ויש בני אדם שנידונים ביום שני של ראש השנה שהוא דין רפה (ישער הכוונות להארי" ז"ל דרושי ראש השנה ד"ה בכל י' ימי תשובה). **וה' עשה חסד גדול במה שנתן שני ימים טובים של ראש השנה, כי ביום הראשון מתגבר מדת הדין ומי שנידון אז מסוכן לו, אך ביום השני גובר מדת הרחמים ומי שנידון אז בטוח שיזכה בדין** (עריב נחל' לר' דוד שלמה אייבשיץ במאמרים לראש השנה דרוש ד ד"ה ולבאר זאת). **וכך עושה הקב"ה כאשר רוצה לרחם על ישראל, להיות דן אותם ביום השני** (ישער הכוונות להארי" ז"ל דרושי ראש השנה ד"ה בכל י' ימי תשובה). וזה נרמז בפסוק "בִּשְׁרוּ מַיִם לַיּוֹם לְשִׁוְעָתוֹ" (תהלים צו, ב), "בִּשְׁרוּ" – בשורה טובה, והיא ש"מַיִם לַיּוֹם" נדחה המשפט מיום ראשון של ראש השנה ליום שני של ראש השנה. וזה "לְשִׁוְעָתוֹ" כלומר שישועה היא לישראל (עריב נחל' במאמרים לראש השנה דרוש ד ד"ה ולבאר זאת). **וסימן לדבר מתי האדם נידון, שאם נופלת עליו בכיה רבה מאליה ביום ראשון או שני של ראש השנה בשעת התפילה, הרי היא הוראה שהוא נידון באותה שעה בבית דין של מעלה** (ישער הכוונות להארי" ז"ל דרושי ראש השנה ד"ה בכל י' ימי תשובה), **ונפשו היא זו שמרגשת ובאה לידי בכיה** (יאר צדיקים' למהר"ם מפאירש סימן לו אות ג).

בגוף אדם הראשון היו כלולות כל נשמות בני האדם שבעולם

כל הנשמות היו כלולות בתוך אדם הראשון (נליקוטי נביאים' להארי" ז"ל ספר ישעיה אות ס ד"ה מי אלה, ישער הגלגולים' להארי" ז"ל הקדמה כג ד"ה האמנם דע, 'מובחר שבאבות' על פרקי אבות להארי" ז"ל פרק ה ד"ה עשרה דורות מאדם, 'חסד לאברהם' לר' אברהם אזולאי זקנו של החיד"א מעין חמישי נהר ו ד"ה אמנם, 'אשל אברהם' לר' אברהם טוביאנה על טעמי המצוות מצוה קע דף קא ע"ב ד"ה עוד אפשר לומר, 'מודרש תלפיות' לר' אליהו הכהן מחבר 'שבט מוסר' ענף בגדי כהונה ד"ה ובהקדמה זאת יובן, 'זקוקין דנורא ובעורין דאשא' לר' ר' שמואל הידא על תנא דבי אליהו זוטא פרק ב אות כג בפירוש, 'שם שמואל' לר' שמואל בן משה מסוויסלאוויטש ספר שמות דף כו ע"א ד"ה הטעם מה שיש במדרש) **קודם שחטא** (חסד לאברהם' לר' אברהם אזולאי מעין חמישי נהר ו ד"ה אמנם) **באכילת עץ הדעת** (תולדות יצחק' לר' מנעשכזי פרשת שמות ד"ה ויש לבאר דיעקב). **וכשחטא באכילה, חטאו עמו גם הנשמות** ('אשל אברהם' לר' אברהם טוביאנה על טעמי המצוות מצוה קע דף קא ע"ב ד"ה עוד אפשר לומר, 'שם שמואל' לר' שמואל בן משה מסוויסלאוויטש ספר שמות דף כו ע"א ד"ה הטעם מה שיש במדרש), **לפי שהן היו תלויות בו ונהנו באכילתו מעץ הדעת טוב ורע** (ישתי ידות' על התורה לר' אברהם חזקוני פרשת בראשית אות ד ד"ה וכשראתה), **ואז נפגמו כולם ונאבדו** ('מובחר שבאבות' על פרקי אבות להארי" ז"ל פרק ה ד"ה עשרה דורות מאדם) **ונפלו לעמקי 'הקליפות'** (ישער הגלגולים' להארי" ז"ל הקדמה כג ד"ה האמנם דע).

יש מהנשמות שהיו תלויות בראשו כגון בשערותיו בחוטמו במצחו באזנו ובפיו (זקוקין דנורא ובעורין דאשא' לר' שמואל הידא על תנא דבי אליהו רבא פרק ב אות כג), **ויש מהם בצווארו בידיו ורגליו** (זקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו זוטא פרק יד אות כח) **וכן בכל שאר אבריו** (זקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו זוטא פרק יד אות כח, 'זקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו רבא פרק ב אות כג). וזה מה ששאל הקב"ה את איוב "אִיפֹה הָיִיתָ בְּיָסְדִי אֶרֶץ?" (איוב לח, ד) (ישתי ידות' לר' אברהם חזקוני פרשת בראשית אות ד ד"ה וכשראתה). **כלומר "האם תדע באיזה איבר של אדם הראשון היית תלוי?"** (זקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו רבא פרק ב אות כג) **והוא ענה לו "וַיֵּצֵן יְהוָה אֶת אִיּוֹב מִן שַׁעֲרָה"** (איוב מ, ו וראה בפסוק שהתייב 'שערה' נכתבה עם אות ס' וכאן נדרשת עם אות ש') **כלומר שהיה תלוי בשערות ראשו של אדם הראשון** (ישתי ידות' לר' אברהם חזקוני פרשת בראשית אות ד ד"ה וכשראתה). **וכל אדם שנשמתו היתה תלויה באבריו הגסים של אדם הראשון אין לו דעת גדולה כמו מי שהיה תלוי במוח ובלב, כי שם הדעת ומשכן הנשמה.** וכך משתנים 'הדעת' 'הצורה' ו'הקול' בין הנשמות לפי מקום האיבר בו הן היו תלויות **אצל אדם הראשון** (זקוקין דנורא ובעורין דאשא' על תנא דבי אליהו רבא פרק ב אות כג).

כל הדורות שבאים לעולם במשך ששת אלפים שנות קיומו, הם כולם גלגולים של אדם הראשון, מאותן הנשמות אשר היו כלולות בו. הדורות הראשונים היו מחלק 'הראש' שלו, לכן היו יותר חשובים ומאריכים ימים ושנים. ואחר כך באו הדורות של הגוף שהיו יותר גרועים, ולבסוף של הרגליים והעקביים שהם בתכלית הגריעות ביחס לראשונים. **והקב"ה מביא את הנשמות מאבריו של אדם הראשון על ידי גלגולי נשמות בכל שנות העולם על מנת לתקן מהחטא הקדמון, כך שכולן תיקון לאדם הראשון** (יספר הליקוטים) להרמ"ד וואלי חלק א בפרק יחיי האדם ופטירתו ד"ה בענין הדורות שבאו לעולם). לכן בדור האחרון שלפני ביאת משיח יהיו הרבה אנשים עזי פנים כפי שאמרו רבותינו "בעקבות משיחא חוצפא יסגא" (ראה גמ' סוטה דף מט תחילת ע"ב), כי הנשמות אז יהיו מאותן אלו שתלויות בעקביים של אדם הראשון ולכן הן עזי פנים, כפי המקום שבאו ממנו. וזו כוונתם בתיבות "בעקבות משיחא" כלומר כשיהיו נשמות מן העקב של אדם הראשון שהוא עצמו עתיד להיות המשיח, אזי "חוצפא יסגא" – שהחוצפה תרבה בדור (ומדרש האיתמר' לר' אליהו הכהן מחבר 'שבת מוסר' דרוש טו"ב דף פז ע"ב ד"ה כבר קבלנו מרבותינו).

כל הנשמות שהיו בגוף אדם הראשון נידונות שוב בכל ראש השנה

ביום ראש השנה דנים כל נשמה שנמצאת בעולם הזה יחד עם כל גלגוליה מראשית כל הדורות. ועל כך אמרו רבותינו "וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו" (גמ' ראש השנה דף לב ע"ב). וזה מה שאומרים בתפילה "אַתָּה זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וּפְקֻדָּה כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם וגו' מִי לֹא נִפְקֵד בְּהִיּוֹם הַזֶּה" (מתוך תפילת מוסף של ראש השנה בחלק זכרונות) "אַתָּה זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם" – של בני האדם החיים בעולם הזה, "וּפְקֻדָּה כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם" – הם גלגוליהם הקודמים, כדי לצרף בשעת המשפט של ראש השנה את המעשים הרבים שקדמו עם אלו של עכשיו (זכר דוד' לר' דוד זכות ממדינתא מאמר שלשי סוף פרק סב דף רז ע"א ד"ה י"כ"ב מהר"ם אלשיך' בשם האלשיך הקדוש). **ואז כפי ערך שלמותה ומראיה של הנשמה גוזרים עליה משמים** (באר מים חיים' פרשת נצבים ד"ה ונמצאת למד מזה). וגם נשמות שעוד לא חזרו בגלגול לעולם הזה נידונות בראש השנה, כפי שאומרים בתפילה "מִי כְמוֹךָ אֱבֹהֶרְחָן זֹכֵר יְצוּרָיו בְּרַחֲמִים לְחַיִּים" (מתוך ברכת 'מחיה המתים' בעשרת ימי תשובה) שהכוונה היא לנשמות שה' יתברך זוכר ברחמיו להחזירם ל**חיים** ולהחיותם בעולם הזה בסוד הגלגול (ישער הכוונות' להאר"י ז"ל דרושי ראש השנה דרוש ו' ד"ה והנה נוסח זה).

תרומות לעלון בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית ניתן להפקיד ל: בנק הדואר מספר 09 | סניף 001 | מספר חשבון 30608503 | שם החשבון חיים לנגר